

освіти, господарського виховання дітей, молоді і дорослих у першій половині ХХ століття. Особливу роль у розвитку фахової економічної освіти відіграли приватні навчальні заклади, створені зусиллями педагогів, громадськості та господарсько-кооперативних товариств.

Впровадження педагогічних ідей минулого успішно триває в сучасних умовах. Завдяки зусиллям держави, педагогів, громадськості та міжнародних організацій в Україні

впроваджується низка заходів з підвищення рівня суспільної свідомості, обізнаності і патріотизму молодих людей. В умовах становлення ринкових відносин впровадження економічної, фінансової, податкової грамотності є перспективним напрямом зміцнення середнього класу, ощадливої поведінки населення як основи макроекономічної стабільності, інновацій у вирішенні соціально-економічних проблем, придбання нових професій.

Список використаних джерел

1. Базник М. Народна школа і вибір звання/ М. Базник // Шлях навчання і виховання. – 1930. – Кн. 1. – С. 18–21.
2. Гамбургская декларация об обучении взрослых. Принята пятой Международной конференцией по образованию взрослых, Гамбург, Германия, 14–18 июля 1997 года. [Электронный ресурс]: Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/hamburg_decl.shtml
3. Гіптерс З. В. Економічна освіта дітей і дорослих на західноукраїнських землях (XIX – перша половина ХХ століть). Монографія. – К. : УБС НБУ, 2014. – 479 с.
4. Коренець Д. 20-ліття нашої торговельно-кооперативної школи/ Д. Коренець // Кооперативна республіка. – 1931. – Ч. 12. – С. 434–442.
5. Коренець Д. Помагаймо молоді добути освіту/ Д. Коренець // Рідна школа. – 1937. – Ч. 10. – С. 133.
6. Коренець Д. Реформа фахового шкільництва в Польщі/ Д. Коренець // Рідна школа. – 1934. – Ч. 2. – С. 21–23.
7. Коренець Д. Чи ми дійсно відчуваємо потребу фахових шкіл // Господарсько-кооперативний часопис. – 1927. – Ч. 37. – С. 122–127.
8. Метельський В. Психологічні дослідження при виборі звання/ В. Метельський // Шлях виховання й навчання. – 1934. – Кн. 2. – С. 122–127.
9. Омельченко М. Вибір фаху/ М. Омельченко – Прага, 1925. – 38 с.
10. Перша Українська Педагогічна Вистава // Шлях виховання й навчання. – 1938. – Кн. 2. – С. 65–74.
11. Перший Український Педагогічний Конгрес. 1935. – Львів, 1938. – 352 с.

В статтє в историко-педагогическом аспекте рассматривается опыт экономического образования на землях Западной Украины. Анализируются педагогические формы и методы экономической работы хозяйственных обществ, педагогов, служителей церкви в хозяйственном воспитании детей и взрослых. Актуализируется возможность использования педагогического опыта в современных условиях.

Ключевые слова: экономическое образование, хозяйственные и культурно-просветительные общества, западноукраинские земли.

In the article the development of economic education on the lands of Western Ukraine is considered in the historical and pedagogical aspect. The author analyzes the pedagogical forms and methods of economic work of business associations, the activity of teachers, church workers in the economic education of children and adults (opening schools of professional orientation of school youth, establishing an organizational psycho technical committee, holding public lectures on professional orientation, applied psychology, public economics and hygiene) It has been proved that in the investigated historical period in the western Ukrainian lands, which were the part of the Austro-Hungarian Empire and Poland, the economic and cooperative movement from the very beginning was of a national character and was permeated with the idea of independence. The pedagogical value of communication of professional education with the principle of natural correspondence and abilities of the person is substantiated. The special role of economic education, in particular financial, in modern society and private educational institutions is emphasized. It is also stressed that in the current conditions, within the framework of the National Strategy for the Protection of the Rights of Consumers of Financial Services, the National Bank of Ukraine takes measures to increase the level of financial literacy of Ukrainian population, which provides the implementation of a number of educational projects targeted at different segments of the population. The program "Financial literacy" is offered, the purpose of which is to familiarize students with modern financial products and services, develop their skills in the use of such products, as well as develop their own financial planning skills for the future and improve their economic competence. It is concluded that in the conditions of formation of market relations the introduction of economic, financial, tax literacy is a promising direction of strengthening the middle class, saving behavior of the population as the basis of macroeconomic stability, innovations in solving socio-economic problems, acquisition of new professions.

Key words: economic education, economic, cultural and educational societies, lands of Western Ukraine.

УДК 338.242

Кухарчук Ольга Степанівна,
кандидат історичних наук, доцент,
Курило Олександра Йосипівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Прокопович Лідія Сигизмундівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

РОЗВИТОК БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО - ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті представлено історію бібліотечної справи в Україні. Авторами зазначено, що бібліотечна справа - це самостійна наукова дисципліна, яка вивчає виникнення, становлення та розвиток бібліотек від давнини до сьогодення і є однією з дисциплін документо-комунікаційного циклу, складовою загального бібліотекознавства.

Ключові слова: бібліотека, бібліотекознавство, фонди, друковані і рукописні праці, публічні бібліотеки, бібліотечна справа, наукові школи, інформаційні технології.

Постановка проблеми. Розкриття історичної місії бібліотек, їх функцій у суспільстві в різні хронологічні періоди, виявлення й осмислення основних історично-бібліотечних

процесів, подій і тенденцій, вивчення форм і методів суспільного користування товарами друку та іншими документами, виявлення традицій і позитивного бібліотечного досвіду, аналізування змін

професійної свідомості бібліотекарів, дослідження історії профільних освітніх закладів, біографій відомих діячів бібліотечного руху, висвітлення взаємодії книгозбірень із закладами культури, науки, освіти тощо, запровадження в науковий обіг історичних документів, передусім з архівних фондів, розвиток теоретичних і методологічних основ, єдиним із завдань розвитку бібліотекознавства в Україні. Історія бібліотечної справи ґрунтується на методології і теорії загальноісторичної науки, використовує її прийоми і методи дослідження, категорії, закони і закономірності; тісно пов'язана з низкою споріднених, суміжних наук і наукових дисциплін соціогуманітарного циклу (бібліотекознавство, історія книги, бібліографознавство, філософія, культурологія та ін.) [11].

Найбільше історія бібліотечної справи пов'язана з історією книги та історією бібліографії. Кожна з них досліджує книгу як узагальнюючий об'єкт, але в різному контексті. Без книги не існує бібліотек, а без бібліотек суспільно необхідні книги неможливо було б зберегти, відшукати й надати в користування. Протягом тисячоліть бібліотеки і скрипторії спільно задовольняли потреби суспільства в книзі. Бібліографія виникла і почала розвиватися в лоні книгозбірень, згодом вона усамостійнилася як наскрізна діяльність, що пов'язана з книгою. Важливе значення для історії бібліотечної справи мають читачезнавство, історія читання, що дають змогу сформулювати уявлення про користувачів бібліотек різних часів, народів, держав, їх читацькі уподобання і, відповідно, вплив на розвиток книгозбірень та комплектування їх фондів. Історія бібліотечної справи дозволяє дізнатися про спричинення і виникнення тих чи інших бібліотечно-інформаційних технологій, нових бібліотечних функцій, поглиблене вивчення яких є завданням спеціального бібліотекознавства. Таким чином, відбувається взаємодія різних наукових дисциплін, з обопільним збагаченням новими знаннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На початку 21 ст. найбільш плідно досліджує вітчизняну історію бібліотечної справи кївська школа, репрезентована такими відомими в Україні та поза її межами вченими, як: С. Білокінь, Л. Дубровіна, Л. Гарбар, В. Загуменна, С. Зворський, М. Зніщенко, Т. Ківшар, Т. Новальська, О. Онищенко, А. Радзивіло, М. Сенченко, О. Сербін, М. Слободяник, Н. Стрішенець, О. Федотова та ін. Західноукраїнська наукова школа відображена в працях Л. Бандилко, В. Жук, М. Кривенко, Н. Кунанець, Г. Міляевич та ін. Південноукраїнську школу репрезентують Г. Бородіна, О. Ботушанка, Г. Зленко, М. Калимкова, Н. Колеснікова, Н. Малиновська, Р. Ушата та ін.

Мета статті – на підставі вивчення і узагальнення матеріалів вітчизняних і зарубіжних учених про бібліотекознавство і їх місце в суспільному розвитку з'ясувати закономірності розвитку, зміст і методи бібліотекознавства як специфічного засобу організації користування книгою та формування світогляду людини в конкретних історичних умовах.

Результати дослідження. Ідея виділення комплексу знань про бібліотеку і книгу в окрему галузь науки особливо зацікавила учених у другій половині XIX ст. В Геттінгенському університеті було створено спеціальну кафедру бібліотекознавства, де воно викладалось спочатку у формі окремих лекцій, а пізніше як університетська дисципліна. Вперше ж термін «бібліотекознавство» зустрічається в XIX ст. у працях М. Шреттінгера – хранителя Баварської палацової бібліотеки в Мюнхені. Під терміном «бібліотекознавство» М. Шреттінгер розуміє сукупність усіх знань про бібліотеку [2].

Багато уваги цьому питанню приділяв Ф. Ейхлер, який працював в університетській бібліотеці в Граці (Австрія). Він визначав бібліотекознавство як «дослідження умов і самого процесу виникнення, розповсюдження й експлуатації пам'ятників культури». Вчений вважав, що основою виникнення книги є писемність, а основною умовою розповсюдження книг – їх кількісне збільшення, переписування або друкування, а також надходження їх в обіг. Якщо за Ф. Ейхлером бібліотекознавство

включає дослідження умов і процес виникнення, розповсюдження та використання книг, то вивчення питань книговидавничої та книготоргової справи теж входить до завдань бібліотекознавства. Отже, Ф. Ейхлер надто широко розуміє бібліотекознавство, до якого включає історію книгознавства і книжкову торгівлю [5].

У минулому і тепер, залежно від того, що бралось за предмет дослідження, вчені у визначенні бібліотекознавства поділялись на дві групи: одні з них вважали об'єктом дослідження бібліотеку, інші – комплекс питань, пов'язаних з книгою. У першому випадку ця наука звалась бібліотекознавством, у другому – книгознавством.

Ще у XVIII ст. в Російській імперії у висловлюваннях В. Татищева, М. Ломоносова про бібліотеки робляться перші спроби сформулювати, визначити предмет бібліотекознавства. На початку XIX ст. з'являються ґрунтовні праці з бібліотекознавства О. Оленіна і Ф. Рейсса. У 1825 р. В. Соболюшиков видає перший підручник про влаштування громадських бібліотек. На початку XX ст. створюється «Товариство бібліотекознавства», а з 1910 р. виходить журнал «Библиотекарь». Тоді ж у галузі бібліотекознавства успішно працюють П. Богданов, К. Дерунов, Л. Хавкіна, М. Рубакін [10].

У 1891 р. в енциклопедичному словнику Ф. Брокгауза І. А. Ефрона дається визначення бібліотекознавства як «сукупності правил, частково теоретичних, частково добутих досвідом, що стосуються влаштування і управління бібліотеками. Відповідно до цього бібліотекознавство ділиться на два головних відділи: правила про влаштування і правила про управління» [3]. Отже, бібліотекознавство розглядається як «сукупність правил», а не як галузь науки.

На початку XX ст. зроблено багато спроб визначити поняття бібліотекознавства. Правда, здебільшого ці визначення примітивні, занадто загальні. У 1910 р., наприклад, К.І. Рубінський визначає бібліотекознавство як науку, предметом якої є бібліотечна справа, вказує, що бібліотекознавство означає «науку, яка займається вивченням причини, що сприяють обертаності капіталу, і яка становить надзвичайно високу цінність для культурної людини. Така наука існує. Вона має назву бібліотекознавство». Таке розпливчате і досить туманне визначення бібліотекознавства тепер не має ні практичного, ні теоретичного значення і може цікавити лише з історичного погляду. Інший бібліотекознавець В. Томочинський, розглядає бібліотекознавство «як техніку бібліотечної справи», тобто «вчення про приміщення, особовий склад управління і кошти бібліотеки, з одного боку, і вчення про придбання книг, приведення їх в порядок і користування ними – з іншого». Отже, основна увага звертається не на суспільну роль бібліотеки, а на техніку її роботи [10].

У 1911 р. відомий бібліотекознавець, автор ряду важливих праць з бібліотечної справи Л. Б. Хавкіна також дає визначення бібліотекознавства як науки. Вона пише, що «сукупність усіх знань, предметом яких служать бібліотеки, становить особливу науку – бібліотекознавство» [11]. Таке визначення бібліотекознавства було в той час кроком вперед. Воно чітко відбивало предмет дослідження – бібліотеку, проте не одержало широкого визнання, бо не розкривало повністю самої суті змісту поняття. Сказати, що бібліотекознавство є наука про бібліотеки ще не досить. Таке тавтологічне визначення бібліотекознавства не є науковим. Що ж означає «сукупність усіх знань» у визначенні бібліотекознавства, даному Л. Хавкіною, так і не розкрито. Відомо, що Л. Хавкіна вважала основним в діяльності бібліотек організацію книжкових фондів і каталогів, а не пропаганду літератури. Напевне, «сукупність усіх знань» є не що інше, як техніка роботи бібліотек.

До питання про визначення бібліотекознавства як науки ряд бібліотекознавців повертається у післявоєнний період. Радянський бібліотекознавець С. Шамурін у «Словаре книговедческих терминов» дає два визначення бібліотекознавства – в широкому і вузькому розумінні. У широкому розумінні

Є. Шамурін визначає бібліотекознавство, як «комплекс усіх бібліотечних дисциплін», а в вузькому - як загальне бібліотекознавство, що охоплює «вчення про організацію бібліотечної мережі і бібліотек, керівництво ними, структуру та основні принципи їх роботи». З першого визначення не зрозуміло, які ж саме бібліотечні дисципліни охоплює бібліотекознавство. Практика радянських спеціальних вищих навчальних закладів показує, що до бібліотечних дисциплін, крім курсу самого бібліотекознавства, яке охоплює історію бібліотечної справи, загальне бібліотекознавство, бібліотечні каталоги, бібліотечні фонди, керівництво читанням, організацію роботи радянських бібліотек, нерідко відносять і загальну, галузеві бібліографії та інші предмети [11].

Зрозуміло, що визначення бібліотекознавства як «комплексу усіх бібліотечних дисциплін» не є науковим, бо при такому визначенні немає самого предмета. Перелік бібліотечних дисциплін які вивчаються у спеціальному вищому навчальному закладі, а тим більше в середньому спеціальному навчальному закладі, не може бути предметом. Таке визначення бібліотекознавства є формальним і нічого не дає для теорії і практики бібліотечного будівництва.

Дане Є. Шамуріним визначення бібліотекознавства у вузькому розумінні теж не є правильним. Не торкаючись уже самої суті визначення, одразу можна сказати, що воно стосується лише першої частини бібліотекознавства, яке у вузькій практиці одержало назву «загальне бібліотекознавство». Оскільки Є.І. Шамурін визначає весь термін бібліотекознавства через його частину, яка, зрозуміло, не охоплює всієї сукупності питань, то немає потреби навіть полемізувати: що є правильним, а що неправильним. Зрозуміло, що весь предмет ніколи не може визначатися через його частину, навіть надзвичайно важливу [9].

Кінець 50 – 60-х рр. відзначився великим піднесенням бібліотечного будівництва, зростанням культури і духовних багатств народів, які входили в соціалістичну систему. Посильноються міжнародні культурні зв'язки. Все це знову гостро поставило питання про бібліотекознавство, його визначення як певної галузі науки, його характерні особливості, закономірності, проблематику і предмет дослідження. Характерним для 60-х рр. є те, що розробкою питань бібліотекознавства займаються не окремі учені, а колективи спеціалістів, іноді навіть кількох країн.

Історія бібліотечної справи невід'ємна від джерелознавства та історіографії. Джерелознавство є базисом для розроблення теорій, методологій та методик вивчення і використання історичних джерел, яке спирається на теоретико-методологічні положення історичної науки з урахуванням специфічних особливостей бібліотечної справи.

Історія бібліотечної справи неможлива без відповідної джерельної бази. Це – офіційні документи і законодавчі акти, що прямо чи опосередковано пов'язані з бібліотечною справою, архівні матеріали (фонди), зокрема документи бібліотечних з'їздів і конференцій, друковані і рукописні праці, звіти, плани та інша поточна документація бібліотек, бібліографічні і довідкові видання, що містять відомості про бібліотеки і бібліотекарів, мемуарна література, «усна історія».

Різні аспекти привертати увагу вчених з найдавніших часів. Одним із перших відомих документів з історії бібліотечної справи в Україні є літопис (бл. 1037), в якому описується створення бібліотеки при Софійському соборі в Києві за безпосередньої участі великого князя Ярослава Мудрого. Однак у цілому документів, верхня хронологічна межа яких не перевищує кінця 18 ст., збереглося небагато [7].

Інституціоналізація й подальший розвиток загального бібліотекознавства зумовлювалися кількісним збільшенням та урізноманітненням різних типів і видів бібліотек, формуванням окремої професії штатного бібліотекаря. В різноманітних практичних посібниках, окремих бібліотекознавчих трактатах Ж. Намюра, Л. Константена, М. Шретінгера, Ф. Еберта, А. Паніцці, Ч. Кеттера, В. Собольщикова та інших авторів

знайшли відображення емпіричні матеріали, історичні відомості, що стосуються різних напрямів бібліотечної справи. В перших бібліотечних школах, котрі виникали в другій половині 19 ст., вже викладались окремі фрагменти історії книгозбірень. Так, П. Яковський, ознайомлюючи учнів Кременецького ліцею на Волині з основами бібліографії і бібліотечної справи, спирався на історичні факти і джерела. В Російській імперії протягом 19 ст. було надруковано декілька праць з історії окремих бібліотек, зокрема Харківської громадської бібліотеки (згодом ХДНБ ім. В.Г. Короленка), Одеської і Житомирської міських публічних бібліотек (згодом відповідно Одеська національна наукова бібліотека і Житомирська ОУНБ ім. Олега Ольжича), нариси про видатних бібліотекарів (І. Крилова, О. Оленіна), спогади В. Собольщикова, В. Стасова [8].

На рубежі 19-20 ст. бібліотекарі й професори Київського, Харківського, Одеського, Львівського, Чернівецького університетів Д. Багалій, В. Іконников, І. Линниченко, К. Райфенкугель, К. Рубинський, М. Сумцов, Л. Фінкель, П. Шестериков, а також Л. Хавкіна (як працівник Харківської громадської бібліотеки) в окремих розділах власних праць висвітлювали історичні аспекти діяльності різних вітчизняних книгозбірень та бібліографічних товариств. Харківські бібліотекознавці Л. Хавкіна і К. Рубинський акцентували увагу на актуальних в той час проблемах функціонування бібліотек на тлі загальних історично-бібліотечних процесів і тенденцій. Зокрема, К. Рубинський, за пропозицією Д. Багалія, написав працю про Фундаментальну бібліотеку Харківського університету за 100 років її існування (1907). Згодом він підготував нариси «Історія російської бібліотеки в дореволюційний час» (1925-1926, не видані). Таким чином, на початку 20 ст. історія бібліотечної справи розвивалась як теоретична складова загального бібліотекознавства. Її поступове виокремлення в самостійну наукову дисципліну з послідовним накопиченням емпіричних відомостей відбувалося до середини 20 ст. [11].

Плідним для розвитку теоретичної бази з історії бібліотечної справи виявився період тимчасової політики ВКП (б) під загальною назвою «коренізація» (в УСРР він називався «українізацією») і тривав від другої половини 1920-х до початку 1930-х рр.). У цей короткий час українська культура і наука, а також загальне бібліотекознавство перебували на піднесенні. Поза межами УСРР С. Сірополко видав працю «Короткий курс бібліотекознавства» (Львів, 1924), в якій містяться найважливіші відомості з історії бібліотек світу й України, а Л. Биковський опублікував низку статей і книжок про Національну бібліотеку Української Держави та УНК, що базуються на історичних матеріалах і життєвому досвіді та спогадах автора. Д. Балака у книзі «Бібліотека у минулому» (1925) одним з перших здійснив спробу окреслити історію бібліотечного руху в Україні. Історичні розвідки українських науковців публікувались у часописах «Бібліографічні вісті»(1923-1930), «Бібліотечний журнал» (1925-1926), «Бібліотечний порадник» (Львів, 1925-1926), «Бібліотечний збірник» (1926-1927), «Журнал бібліотекознавства та бібліотекографії» (1927-1930) та ін. На початку 1930-х рр. курс на українізацію було згорнуто, багатьох діячів культури і науки було піддано репресіям, а їх доробок фактично вилучено з наукового обігу. На тривалий час розвиток бібліотекознавства в Україні було істотно пригальмовано. Починаючи з 1960-х рр., змінюється тематика історичних бібліотекознавчих студій. Стимулом до таких досліджень був розвиток вищої бібліотечної освіти єдиного на той час в Україні спеціалізованого ВНЗ – Харківського державного бібліотечного інституту (з 1964 р. – ХДІК, з 1998 р. – ХДАК), в навчальні плани якого викладачами кафедри бібліотекознавства було введено відповідний курс «Історія бібліотечної справи». На кафедрі було підготовлено низку навчальних посібників з питань історії українських радянських бібліотек, зокрема «История библиотечного дела на Украине: 1917-1932 г.» (1975). З. Гімальдінова, В. Мільман, Т. Самійленко захистили кандидатські дисертації з історично-бібліотечної

проблематики. Статті викладачів з історії бібліотек друкувалися в «Учених записках» ХДБІ. У 1970-1980-х рр. історію бібліотечного будівництва в Україні досліджували також представники київської бібліотекознавчої школи В. Бабич, Л. Вовк, О. Олійниченко, Л. Одинока та ін. У 1960-1980-х рр. з'являються перші ґрунтовні нарис з історії окремих великих бібліотек: ДРБ УРСР ім. КПРС, ЛНБ ім. В. Стефаніка АН УРСР, ХДНБ ім. В.Г. Короленка та ін. Однак суттєвим недоліком історико-бібліотечних досліджень цієї доби була обмежена методологічна база, що не дозволяло більш-менш об'єктивно і концептуально висвітлювати розвиток бібліотечної справи [5].

Новий етап розвитку історії бібліотечної справи бере відлік з 1990-х рр. З проголошенням незалежності України відчутно зростає кількість відповідних досліджень і публікацій. Виокремилися домінуючі напрями досліджень: історія окремих бібліотек; періодизація розвитку бібліотечної справи; персоналії провідних діячів бібліотечної справи; формування бібліотечних фондів і каталогізація; особливості бібліотечного обслуговування різних категорій користувачів; запровадження в книгозбірнях новітніх інформаційних технологій тощо. В навчальних програмах збільшено кількість годин на вивчення історії українських книгозбірень. ХДК підготував перший і на той час єдиний у державі навчальний посібник «Історія бібліотечної справи в Україні» (2013). Монографій за підсумками ґрунтовних досліджень, метою яких є узагальнення історично-бібліотечних процесів на великих теренах, видано загалом ще небагато. Це праці Л. Дубровіної та О. Онищенко «Бібліотична справа в Україні в ХХ ст.» (2009), Т. Новальської «Український читач у бібліотекознавчих дослідженнях (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)», Н. Кунанець «Бібліотечна справа на західноукраїнських землях (ХІІІ ст. – 1939 р.): консолідований інформаційний ресурс» (2011), Т. Ківшар «Український книжковий рух як історичне явище» (1996), значна частина змісту останньої присвячена висвітленню стану бібліотечної справи за доби національно-визвольних змагань 1917-1923 рр.[5].

Набагато активніше на початку ХХІ ст., у порівнянні з минулими століттями, вивчається історія бібліотечної справи в окремих регіонах та бібліотеках. Н. Березюк ініціювала проведення ґрунтовного дослідження, результати якого висвітлені в монографії «Библиотека Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина за 200 лет» (1805-2005)» (2006; у співавторстві з І. Левченко та Р. Чигриново), О. Онищенко та Л. Дубровіної опублікували працю з історії Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського у трьох книгах (1998, 2003, 2008), до 125-річчя ХДНБ ім. В.Г. Короленка вийшли друком історичні нарис «Бібліотека в історичному просторі трьох епох» (2011), побачили світ чотири частини «Літопису Національної парламентської бібліотеки України» (1996, 2001, 2006, 2011) тощо [1].

Чільне місце в історії бібліотечної справи посідає біографічний напрям досліджень, у т. ч. дисертаційних. Зростаючий потік наукових публікацій обумовлений намаганнями як ліквідувати «білі плями» в історії бібліотечного руху, так і

об'єктивно переосмислити внесок тих чи інших діячів у бібліотечну та бібліографічну науку і практику – Д. Багалія, Л. Биковського, Б. Боровича, Б. Грінченка, О. Грушевського, Є. Кивпицького, І. Корнейчика, І. Кривецького, А. Маркевича, С. Маслова, Ю. Меженка, І. Огієнка, С. Постернака, С. Сірополка, Ю. Сіцинського, М. Сумцова, Н. Фрідьської, Л. Хавкіної, М. Ясинського та багатьох ін.

На рубежі ХХ-ХХІ ст. розвиток бібліотечної справи визначають насамперед регіональні бібліотечні наукові школи: київська, харківська, західноукраїнська (Львів, Рівне), південноукраїнська (Одеса, Миколаїв, Сімферополь). Всі вони остаточно сформувалися протягом останньої третини ХХ ст. З початку ХХІ ст. найбільш плідно досліджує вітчизняну історію бібліотечної справи київська школа, репрезентована такими відомими в Україні та поза її межами вченими, як: С. Білокінь, Л. Дубровіна, Л. Гарбар, В. Загуменна, С. Зворський, М. Зніщенко, Т. Ківшар, Т. Новальська, О. Онищенко, А. Радзивіло (Майстренко), М. Сенченко, О. Сербін, М. Слободяник, Н. Стрішенець, О. Федотова та ін. Західноукраїнська наукова школа відображена в працях Л. Бандилко, В. Жук, М. Кривенко, Н. Кунанець, Г. Мілясевич та ін. Південноукраїнську школу репрезентують Г. Бородіна, О. Ботушанка, Г. Зленко, М. Калимкова, Н. Колеснікова, Н. Малиновська, Р. Ушата та ін. [5].

Історія бібліотечної справи як наукова дисципліна за доби Незалежності України має незаперечні здобутки і зберігає позитивну динаміку в наукових дослідженнях. Водночас багато аспектів історичного минулого бібліотечної справи в Україні ще залишаються недослідженими як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Висновки і перспективи подальших досліджень. З переліку об'єктивних процесів, які є науковими проблемами бібліотекознавства, можна зробити висновок, що бібліотекознавство є наукою, при тому наукою соціальною. Її треба вивчати, як будь-яку суспільну науку, в конкретно-історичних умовах суспільного життя людей.

Безумовно, дати наукове визначення бібліотекознавства надзвичайно важко. Складність визначення бібліотекознавства полягає насамперед в тому, що воно є глибоко теоретичними предметом, багато його положень базується на важливіших основах сучасної науки. Питання класифікації і каталогізації літератури пов'язані з глибокою філософською проблемою – класифікацією наук і основами сучасної наукової інформації; (облік бібліотечних фондів побудований на принципах статистики та обліку; в основу керівництва читанням покладено надбання психології сприймання друкованих творів і т. д.) Разом з тим бібліотекознавство не позбавлено і елементів техніки в окремих темах (наприклад, опис творів друку, електронне бібліотечне оформлення тощо).

Перспективами подальших досліджень може бути проблема використання книги з метою формування світогляду людини в складних історичних умовах.

Список використаних джерел

1. Березюк Н. М. Библиотека Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина за 200 лет (1805-2005)/ Н.М. Березюк, И. Г. Левченко, Р. П. Чигринова. – Харьков: Тимченко А. Н., 2006. – 390с.
2. Березюк Н. М., К. И. Рубинский: библиотекарь, библиотековед, библиограф (1860-1930). – Харьков : Тимченко А. Н., 2010. – 320с.;
3. Березюк Н. М. Неизвестный Джуковский: ректор Харьковского университета, 1821-1826 гг./ Н. М. Березюк. – Харьков: Тимченко А. Н., 2008. – 312с.
4. Бібліотека наукового товариства ім. Шевченка: книги і люди : матеріали круглого столу / упоряд. та аг. ред. текстів Л.І. Ільницької. – Львів, 1996. – 138с.
5. Дубровіна Л. А. Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті/Л. А. Дубровіна, О. О. Онищенко. – Київ : НБУВ, 2009. – 336с.;
6. Дубровіна Л. А. Історія національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1918-1941, Л. А. Дубровіна, О.С. Онищенко. – Київ, 1998. – 337с.
7. Дубровіна Л. А. Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, 1941-1964, Л. А. Дубровіна, О.С. Онищенко. – Київ, 2003. – 356с.

8. История библиотечного дела на Украине (1917-1932) : учеб. Пособие /З. В. Гимальдинова [и др.]; под. ред. Т. А. Скрипник/ ХГИК. – Харьков, 1975. – 208с.
9. Історія бібліотечної справи в Україні: зб. Наук пр./НПБ України; ред. коп. : А. П. Корнієнко [та ін.]. – Київ, 1995 – Вип. 1. – 88 с.; Вип. 2. – 112 с.; Вип. 3. – 135с.
10. Історія бібліотечної справи та бібліографії в Україні: ретросп. бібліогр. покажч. Публікацій середини XVIII – початку XXI ст.: у 2 т./НПБ України; [Т. уклад. С. В. Зворський]. – Київ, 2013. – Т.1: (1 – 4160). – 225с.; Т. 2: (4161-7286).–239с.;
11. Седих В. В. Історія бібліотечної справи в Україні: навч. посіб./В. В. Седих; наук. ред. Н. М. Кушнарєнко. – Харків: ХДАК, 2013. – 212с.
12. Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917 – 1923) /Т. Ківшар. – Київ: Логос, 1996. 337с.;
13. Кунанець Н. Е. Бібліотечна справа на західноукраїнських землях (XIII-1939 р.) : консолідований інформаційний ресурс/ Н.Е. Кунанець. – Львів: Вид-во Львів. Політехніки, 2011. – 446с.
14. Літопис Національної парламентської бібліотеки України / Авт. кол: П. Б. Гапченко, С. Л. Зворський, Л. М. Любаренко, О.О. Мастіпан. – Київ, 1996. – Ч. I. – 137с.; Ч. II. – 184 с.; Ч. III. – 147с.; Ч. IV. – 135с.
15. Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаніка АН УРСР : іст. нарис /ЛНБ ім. В. Стефаніка; ред. коп. М. В. Лізанець [та ін.]. – Київ: Наук. думка, 1989. – 203 с.
16. Новальська Т. Український читач у бібліотечнознавчих дослідженнях (кінець XIX – початок XX ст.): монографія/ Т. Новальська. – Кив, 2005.- 205с.
17. Рубинский К. И. Библиотека Харьковского университета за 100 лет ее существования /К. И. Рубинский. – Харьков, 1907. – 44с.
18. Шестериков П.С. Постановка библиотечного дела в университетах и некоторых других библиотеках России / П.С. Шестериков. – Одесса, 1915. – 261с.

В статтє представлена історія бібліотечного дела в Україні. Бібліотечное дело в Украине является самостоятельной научной дисциплиной, которая изучает возникновение библиотек, их становление и развитие от древности до современности. Является одной из дисциплин документно-коммуникационного цикла, составляющей общего библиотековедения. Объектом истории библиотечного дела является библиотека как социокультурный институт, предметом – ее генезис и развитие во временном измерении, формирование и эволюция библиотечной мысли и практики.

Ключевые слова: библиотека, библиотековедение, фонды, печатные и рукописные работы, публичные библиотеки, библиотечное дело, научные школы, информационные технологии.

The article presents the history of library science in Ukraine. Library science in Ukraine is an independent scientific discipline that studies the origin of the library, its formation and development from antiquity to the present days. It is one of the subjects of the document communicative cycle, and the component of the overall library science. The object of the librarianship history is a library as a sociocultural institution, its subject in genesis and development in the time dimension, formation, evolution of library thought and practice. Rational use of books is one of the urgent problems of modern library. Implicitly, that the best and cost-effective way to spread a book is library. Only library has the ability to provide readers with the necessary materials. Only library is able to receive and organize a truly effective information on relevant literature, provide readers with professional assistance in the selection of printed materials and create conditions for reading the book. Library is very beneficial for the society, because public use of book much increases the effectiveness of value of each printed unit. Library creation effects the dissemination of the latest inventions in science, technology and culture, which cannot but bring a huge affect on the level of production. The problem about a scientific value of a library science has been disputed for a long time. The attempts have been made to investigate the subject of library research, the links with a number of the related sciences, especially bibliology. At present it's impossible to give a comprehensive, wide flowing scientific issues, because life, library construction practice would place more problems with every year before the library science. The history of library science as a scientific discipline in the era of independent Ukraine has its undeniable achievements and retains the positive dynamics in research. However, many aspects of the historical past of libraries in Ukraine remain unexplored at, both national and regional levels. New research on the history of libraries enrich its content and, and at the same time, the theoretical foundations of the Ukrainian library.

Key words: library, library science, librarianship, funds, printed and handwritten works, public libraries, library science, scientific schools, information technology.

УДК 37.014.001.73(477)

Кухта Марія Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАДИЦІЙНОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ

У статті розкрито інноваційні зміни в традиційних підходах до навчання та їх очікувані результати відповідно до вимог освітньої реформи й основних положень проекту «Нова школа». Мета статті полягає в аналізі трансформаційних процесів від репродуктивної до продуктивної моделі навчання і мотиваційної готовності сучасного вчителя до впровадження відповідних змін. Використані нами теоретичні методи дослідження, зокрема порівняльний аналіз, систематизація, конкретизація, узагальнення, дозволили визначити базові поняття та виокремити актуальні аспекти проблеми дослідження. Трансформація репродуктивної моделі навчання забезпечується упровадженням у педагогічний процес змін, що стосуються: позиції вчителя і учнів, способів організації і контролю навчальних досягнень, орієнтації на групові форми навчання.

Ключові слова: традиційна модель навчання, репродуктивне навчання, продуктивне навчання, проект «Нова школа», агенти змін.

Постановка проблеми. В Україні розроблений проект реформування загальноосвітньої школи «Нова школа», який передбачає радикальні зміни в організації педагогічного процесу і вимагає нагальної переоцінки методологічних засад професійної підготовки сучасного вчителя. У цьому зв'язку актуалізується

проблема аналізу трансформаційних процесів від традиційної репродуктивної до інноваційної продуктивної моделі навчання і мотиваційної готовності сучасного вчителя до впровадження освітньої реформи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проект «Нова